

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ РОЗДІЛОВИХ ЗНАКІВ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

В статті розкриваються особливості французької пунктуації. Зазначається, що вона тісно пов'язана з синтаксисом французької мови. Розділові знаки вказують на зв'язок між сегментами у межах одного речення. Розглядаються також їх комунікативний та семантичний аспекти. Пунктуація відіграє важливу роль у передачі на письмі намірів автора, впливаючи також і на зміст повідомлення.

Проблема визначення природи та статусу розділових знаків у французькій мові знаходиться в центрі уваги наукових досліджень французьких лінгвістів. Одні з них вважають французьку пунктуацію досконалою, інші підкреслюють, що вона не має чітких правил, що вони змінюються відповідно до стилів мовлення і цим самим створюють ілюзію історичного розвитку. Аналіз останніх французьких публікацій свідчить про те, що не всі автори чітко дотримуються правил пунктуації, вважаючи її символічною а то і помилковою.

Що ж означає термін «пунктуація»? Енциклопедія «Le bon usage» дає визначення, що це сукупність знаків для організації писемного мовлення, позначення пауз, інтонації та певних логічних зв'язків [2; 105]. У цьому зв'язку слід зазначити, що розділові знаки з'явилися набагато пізніше графічних знаків. Перші тексти (манускрипти) мали вигляд нескінченної стрічки букв без будь-яких розділових знаків, пропусків між словами, без абзаців, великих літер, тощо. І для того щоб зрозуміти текст, необхідно було прочитати його декілька разів.

Система перших розділових знаків з'явилась у французькій мові завдяки латині у IV столітті, що дало можливість фіксувати на письмі членування мовленнєвого потоку та розпізнавати зміст прочитаного [1; 49]. В процесі розвитку мови, особливо з появою та удосконаленням типографської справи, пунктуація збагачувалась новими символами, комбінувала вже існуючі розділові знаки. Так у творах Ф. Рабле (XV століття) бачимо майже всі розділові знаки, які зустрічаються в сучасній французькій мові.

Питання про необхідність вживання розділових знаків у писемному мовленні було і залишається об'єктом гострих дискусій між авторами і видавцями. Не всі автори дотримуються правил пунктуації. Одні ігнорували і продовжують ігнорувати ті чи інші розділові знаки, інші вживають їх занадто багато з суто логічних причин. Так Г. Аполлінер у своїх поетичних творах не вживав жодних розділових знаків, вважаючи, що вони заважають сприймати вірш як одне ціле:

*Sous le pont Mirabeau coule la Seine
Et nos amours
Faut-il qu'il m'en souvienn
La joie venait toujours après la peine
Vienne la nuit sonne l'heure
Les jours s'en vont je demeure*

(G. Apollinaire Le Pont Mirabeau)

Такої ж думки дотримувались і багато інших письменників. Л. Арагон писав з цього приводу, що паузу необхідно робити не завдяки розділовим знакам, а відповідно до ритму. Відсутність розділових знаків або їх вибіркоче використання простежується особливо у послідовників «нового роману» (50-ті роки). У творах представників цього напрямку часто відсутні коми, перевага надається трьом крапкам або, з метою виділення того чи іншого сегмента речення, вживається крапка там, де за правилами пунктуації має бути кома. Наприклад: *Angers. Cinq minutes d'arrêt. Sa maison d'Adam (H. Bazin).*

Пунктуація ХХ століття – це неоднорідне утворення, пов'язане з такими мовними сферами як синтаксис, семантика та інтонація речення. У різних мовах, в залежності від їх структури, відбувається зв'язок з однією або з декількома вищеназваними сферами. Французька пунктуація в своїй основі є синтаксичною. Характерна риса французького синтаксису - це контактне розміщення сегментів

речення, синтаксично пов'язаних між собою. І саме розділові знаки так званого «внутрішнього» користування (кома, крапка з комою, тире, дві крапки) вказують на зв'язок між сегментами в межах одного речення. У випадку зміни синтаксичного статусу певного сегмента змінюється і його позиція у реченні. У цьому випадку пунктуація відіграє роль супутнього фактора. Наприклад: *Il parle naturellement. Naturellement, il parle.* У разі нейтралізації позиційного фактора вступає в силу компенсаційний закон і пунктуація починає відігравати функціональну роль. Наприклад: *Tu entends Marie?. Tu entends, Marie?*

Якщо ж сегменти речення знаходяться на відстані один від одного, тоді на їх зв'язок вказують розділові знаки, які позначають початок і кінець такого розриву. Наведемо декілька прикладів, які ілюструють «проникнення» того чи іншого сегмента в середину «нерозривних» синтаксичних груп. Наприклад: *...ils avaient, ce soir-là, beaucoup lu. Цього вечора, вони багато читали. Il dut, quelques secondes, fermer les yeux. Він повинен був, хоч на декілька секунд, закрити очі.* Дія компенсаційного закону спостерігається також при відсутності сполучників та інших показників зв'язку між сегментами речення. У цьому випадку їх функції виконують розділові знаки. Наприклад: *On monte, on descend* (кома виступає в якості сполучника *et*). *Il gèle: l'eau se prend en glace* (дві крапки є еквівалентом *car*).

Комунікативна роль розділових знаків полягає у способі передачі на письмі намірів автора. І в цьому випадку на перший план виступає інтонація. Французький лінгвіст Ж. Попен вважав, що пунктуація в літературних творах тісно пов'язана з інтонацією речення і не має ніякого відношення до синтаксису. Її вживають інтуїтивно, щоб при читанні зберегти ту чи іншу мелодіку [3; 111]. Оформлені розділовими знаками сегменти речення відображають ритмо-мелодійне членування мовленнєвого потоку. В цю групу розділових знаків входять дужки, лапки, шрифтове виділення того чи іншого сегмента речення, знаки оклику та запитання. Доречно з цього приводу навести як приклад знамениту фразу Цезаря «*Veni, vidi, vici*» «Прийшов, побачив, переміг». У

латинській мові не було займенників і достатньо було трьох коротких дієслів, розділених двома комами і фінальною крапкою, щоб сказати так багато. У французькому перекладі це звучить так: *je suis venu, j'ai vu, j'ai vaincu*. Три речення з такими ж розділовими знаками мають одне і те ж граматичне значення, але останнє сприймається як результат двох попередніх.

Залежно від мети повідомлення ця історична фраза може бути розділена різними способами, в результаті чого вона набуває іншого відтінку. Наприклад: *je suis venu; j'ai vu; j'ai vaincu*. Крапка з комою відчутно послаблює важливість цього повідомлення. Зовсім іншого забарвлення набуває ця фраза при вживанні наступних розділових знаків: *je suis venu, j'ai vu: j'ai vaincu!* У випадку вживання знаків оклику після кожного речення значення останнього сегмента значно послаблюється: *je suis venu! j'ai vu! j'ai vaincu!*

Розділові знаки можуть вказувати на модальну характеристику повідомлення, визначаючи його як а) реальне/нереальне, наприклад: *Première victoire française? Перша французька перемога?* б) залежне/незалежне від намірів особи, наприклад: *La clef, celle d'en haut! Ключ, той що зверху!*

Лапки позначають пряме і переносне значення слова, наприклад: *Le budget «oublie» le tourisme sociale. Бюджет «забув» про соціальний туризм.*

За допомогою шрифтового виділення підкреслюють найбільш важливий сегмент у реченні, наприклад: *Soulignez les adjectifs démonstratifs et analysez-les!*

Розділові знаки вживаються і для акцентування того чи іншого сегмента речення. Невживання розділового знака (нульовий знак) відноситься до сфери стилістики. Це знак, якого не має там, де він повинен вживатися згідно правил пунктуації. Комунікативне завдання таких знаків полягає у зближенні розміщених поряд сегментів для того, щоб мати можливість винести в комунікативний фокус другу частину висловлювання. У фразі Ж. Ануїя *C'est si bon, vous savez Jeanne, de vivre*, відсутність коми при звертанні дає можливість сконцентрувати увагу на зв'язку *bon – vivre*. *Знаєте Жанно: жити – це так добре*. Зовсім іншого відтінку набуває речення, де звернення виділено

розділовими знаками. В реченні *C'est si bon, vous savez, Jeanne, de vivre*, графічний знак є показником іншого членування, в результаті чого слово *vivre* набуває другорядного значення: *Жити – добре, ви це знаєте, Жанно?*

Нульовий знак зовсім не означає відсутності пунктуації. Йдеться лише про перерозподіл навантаження між розділовими знаками. При невживанні того чи іншого розділового знаку межі сегментів відмічаються іншими способами. Наприклад, в тексті :

200 articles
500 illustrations
48 pages en noir
Et un atlas en couleur

розміщення сегментів на окремих рядках прирівнюється комам при позначенні однорідних членів речення.

Пунктуація відіграє і важливу семантичну роль. Безпосередньо зі змістом пов'язані типографські сигнали (відстань між словами):

la - l' a
abaissé – a baissé
autant - au tant
desseins - des seins

Сюди відносяться і крапка та великі літери, які вказують на кінець та початок речення. Семантичними називають графічні знаки, які допомагають орієнтуватися в тексті, уточнюючи межі сегментів. Це добре видно на прикладі графічних трансформацій підрядного речення, яке вводиться займенником **qui**: *Je crains que ces subtilités qui peuvent être matière à discussion ne dépassent pas l'entendement de cette pauvre fille*. Фраза, в якій відсутні розділові знаки перекладається: *Боюсь, що ці тонкощі можуть бути предметом обговорення, але бідна дівчина не зможе їх зрозуміти*. Речення складається з двох частин, де йдеться про обговорення якогось делікатного питання та розуміння його певною особою. При зміні графічного оформлення підрядного речення змінюється

сміслова наповнюваність кожної з частин і відношення між ними. *Je crains que ces subtilités, qui peuvent être matière à discussion, ne dépassent pas l'entendement de cette pauvre fille.* Боюсь, що бідна дівчина не зрозуміє тих тонкощів, які можуть стати предметом наших обговорень. Вживання дужок свідчить про те, що питання обговорення стає другорядним: *Je crains que ces subtilités (qui peuvent être matière à discussion) ne dépassent pas l'entendement de cette pauvre fille.* Боюсь, що бідна дівчина не зрозуміє всіх цих тонкощів; їх до речі, можна було б обговорити. Отже, як бачимо, при зміні графічного оформлення одного і того ж речення чи сегмента речення, змінюється і його зміст.

В епоху розвитку інформаційних технологій, коли молоде покоління активно користується Інтернетом, вважається необов'язковим дотримуватися правил вживання розділових знаків. Читаючи створені ними тексти, особливо тексти sms повідомлень, констатуємо, що пунктуації не приділяється достатньої уваги. Для молоді важливим є сам факт спілкування, і розділові знаки вони вживають, покладаючись лише на власну інтуїцію. На сайтах часто зустрічаються подвоєні і навіть потроєні знаки оклику чи знаки запитання, або і одночасне вживання цих знаків. Наприклад: *Ça devrait suffir !? Цього досить !?* Проте існує певний нюанс у вживанні цих знаків. Так знаками **!?** позначаються риторичні питання, а за допомогою знаків **?!** передається запитальна інтонація.

Вчені дійшли згоди, що якщо молодь висловлює свої емоції та почуття за допомогою таких розділових знаків, то вони мають право на існування.

Підсумовуючи зазначимо що, розділові знаки відіграють надзвичайно важливу синтаксичну, семантичну та комунікативну роль у сучасній французькій мові. З розвитком мови розвивається і пунктуація, з'являються нові знаки, не говорячи вже про можливості, які пропонує Інтернет.

Література

1. Drillon J. Traité de la prononciation française.- Paris: Gallimard, 1991 - 150p.
2. Grevisse M., Goosse A. Le bon usage.- Bruxelles, 2007 - 450p.
3. Popin J. La ponctuation.- Paris: Natan, 1998 - 198p.

